

Фомічов К.С.

д.ю.н., професор

Санжаревський Д.А.

здобувач групи ПА-24Мз

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ МЕДІА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДЗВІТНОСТІ ВЛАДИ

Питання підзвітності органів влади є центральним елементом сучасних демократичних систем управління. У контексті України, де відбуваються глибокі політичні, соціальні та безпекові трансформації, медіа та громадські організації відіграють визначальну роль у забезпеченні прозорості, контролю за витрачанням ресурсів і формуванні суспільного запиту на відповідальність. Виконання цієї функції є одночасно практичним інструментом контролю та джерелом інформаційної підтримки для прийняття рішень на різних рівнях влади [1].

В умовах воєнного протистояння та масштабної відбудови України питання підзвітності набувають додаткової ваги: значні обсяги бюджетних і донорських коштів, прискорені процедури закупівель, а також ризики корупційних зловживань роблять необхідним наявність незалежних інструментів зовнішнього моніторингу. Громадські організації, моніторингові платформи та незалежні медіа забезпечують виявлення зловживань, інформування громадськості та сприяють коригуванню процедур управління. Приклади успішних розслідувань і впливових ініціатив демонструють практичну значущість громадського нагляду для підвищення ефективності використання ресурсів.

Медіа виконують роль посередника між владою і громадянами, висвітлюючи рішення, дії та помилки органів влади. Оперативне розповсюдження інформації про витрати, закупівлі, рішення з відбудови та гуманітарної допомоги дозволяє швидко мобілізувати громадський контроль і сприяти корекції політик. UNDP підкреслює, що прозора комунікація сприяє підвищенню довіри та зменшенню ризиків дезінформації [1].

Громадські організації та незалежні журналісти здійснюють аудит публічних фінансів, публічних закупівель та проєктів відновлення, виявляючи корупційні ризики і зловживання. Слід зазначити приклади, коли розслідування незалежних громадських організацій (НГО) призводили до публічної реакції, відсторонення посадовців або перегляду контрактів, що свідчить про реальний вплив громадського нагляду.

НГО генерують аналітику, рейтинги прозорості, «тіньові» звіти (shadow reports) та рекомендації з удосконалення процедур відновлення і управління ризиками. Такі матеріали слугують доказовою базою для реформ, допомагають розробляти стандарти оцінки збитків та механізми підзвітності.

Через навчання, інструменти для участі (онлайн-платформи, громадські петиції, місцеві моніторингові ініціативи) медіа та НГО сприяють активізації громадян і створенню зворотного зв'язку між владою та суспільством. Інструменти оцінки прозорості на місцевому рівні дозволяють порівнювати практики і стимулювати конкуренцію за якість управління.

Незважаючи на очевидні переваги, медіа й ГО стикаються з низкою перешкод, деталізація яких наведена в таблиці 1.

Медіа та громадські організації виступають ключовими суб'єктами забезпечення підзвітності влади, виконуючи функції інформаційної прозорості, громадського контролю, розслідування та аналітичної підтримки процесів ухвалення рішень. Їхня діяльність сприяє формуванню відповідальної державної політики, підвищенню довіри громадян до інститутів влади та зміцненню демократичних засад управління.

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення роль незалежних журналістів і неурядових організацій набуває особливої ваги, оскільки саме вони виконують функцію первинного виявлення корупційних ризиків, моніторингу ефективності використання

державних і донорських ресурсів, а також забезпечення суспільного контролю за процесами відбудови.

Таблиця 1 – Основні виклики, з якими стикаються медіа та громадські організації у забезпеченні підзвітності влади

№	Виклик / Перешкода	Сутність проблеми	Наслідки / Потенційні ризики
1	Ризики безпеки журналістів у зоні бойових дій	Загроза життю, поранення, ускладнений доступ до інформації з територій бойових дій	Самоцензура, зниження кількості розслідувань у прифронтових регіонах
2	Інформаційний тиск і дезінформація	Цілеспрямовані кампанії проти незалежних медіа та НГО, маніпуляції в інформаційному просторі	Зниження довіри до журналістів і громадського сектору
3	Нерівний доступ до публічних даних	Обмеження відкритості державних реєстрів і звітності, особливо в умовах воєнного стану	Ускладнення громадського моніторингу, зниження прозорості
4	Брак ресурсів для аналітичних розслідувань	Нестача фінансування, кадрових і технічних можливостей для масштабних проєктів	Залежність від донорів, зниження стабільності НГО
5	Ризики політизації ініціатив	Використання окремих медіа та організацій у політичних цілях	Втрата незалежності, конфлікт інтересів, недовіра громадськості
6	Нові загрози свободі слова	Обмеження в умовах воєнного стану, переслідування журналістів	Потреба у додаткових механізмах правового захисту

Джерело: складено авторами за матеріалами [2]

Для підвищення результативності громадського нагляду необхідно забезпечити відкритий доступ до публічних даних і державних реєстрів, створити надійні правові та фізичні гарантії безпеки журналістів, розвивати сталі механізми фінансування незалежних розслідувань, а також розширювати міжсекторальну співпрацю з міжнародними партнерами у сфері прозорості та доброчесності.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на оцінку реального впливу журналістських розслідувань і діяльності громадських організацій на ухвалення управлінських рішень, із використанням як кількісних, так і якісних методів аналізу кейсів. Перспективним напрямом є також вивчення ефективності цифрових платформ громадського моніторингу у підвищенні прозорості та підзвітності органів влади на місцевому рівні.

Окремої уваги потребує розробка й апробація механізмів захисту журналістів та активістів у кризових регіонах, зокрема стандартів безпеки й програм міжнародної підтримки. Важливим аспектом подальших досліджень є аналіз взаємодії між формальними інституціями контролю – антикорупційними органами, державними аудитами – і громадянським суспільством з метою підвищення їхньої узгодженості та комплементарності у зміцненні системи підзвітності влади.

Література

1. United Nations Development Programme (UNDP). Building trust through transparency. UNDP Ukraine. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/building-trust-through-transparency>
2. Reporters Without Borders (RSF). From resilience to recovery: Report on the Ukrainian media landscape (October 2024). URL: <https://rsf.org/sites/default/files/medias/file/2024/.../Rapport%20Ukraine%20October%202024.pdf>